

Na základě rozhodnutí vlády České republiky uděluje Bezpečnostní rada státu a Asociace BOOSS každoročně cenu Jaroslava Jandy za významný přínos v oblasti bezpečnostní politiky státu. Cena Jaroslava Jandy byla založena v r. 2001 a termín pro její udělování je stanoven každoročně k výročí vstupu České republiky do Organizace Severoatlantické smlouvy. Poprvé byla cena udělena v r. 2002, v hlavní kategorii ji obdržel armádní generál v. v. Ing. Karel Pezl, ve studentské kategorii bylo uděleno čestné uznání, které obdržela Petra Novotná za práci Úloha a místo Západoevropské unie při vytváření evropské bezpečnostní a obranné identity. V roce 2003 byly v hlavní kategorii uděleny tři ceny: genmj. v zál. Ing. Jaroslavu Škopkovi, RNDr. Petru Zemanovi a Antonínu Princovi, ve studentské kategorii Bc. Liboru Stejskalovi za práci Drama roku 1938 mezi Lužickými horami, Krkonošemi a Českým rájem.

V roce 2004 byla hlavní cena udělena Ústavu mezinárodních vztahů v Praze a za celoživotní prospěšnou práci v oblasti bezpečnostní politiky plk. v. v. PhDr. Miroslavu Purkrábekovi, CSc. Při slavnostním shromáždění v síni pražského Rudolfinu, kam se nemohl ze zdravotních důvodů dostavit, ji za něj ve čtvrtek 18. března 2004 přebíral jeho syn.

Jsou to pravděpodobně podvědomé procesy, které rozhodují o tom, co se konkrétně uchová v paměti. Jistě na tuto výběrovost má vliv i hloubka nebo důležitost zážitku. Ačkoli jinak nemám příliš dobrou topografickou paměť, schopnost orientovat se v terénu nebo v městě, zapamatovat si místo, odkud jsem vyšel, nebo kam přesně mám dojít, přesto si i desítky let pamatuji, kde jsem se kdy s kým poprvé setkal, kdy jsme se sblížili, na jaké cestě či ulici jsem cosi příjemného nebo naopak trapného či dramatického zažil.

S **Miroslavem Purkrábekem** jsem se setkal na krátké spojovací ulici mezi Vladislavovou a Jungmannovou, která se tuším jmenuje Charvátova a zatáčí se až k Národní třídě. Kdysi před začátkem Vladislavovy stál omšelý blok starých domů, kde bydlel náš rodinný přítel, který se za války po útěku z Technische Nothilfe u nás skrýval. Nyní je tu stanice metra Národní a velké tržiště. Uvádím to proto, že snad téměř vždy jsem se s někým potkal a později spřátelil na místě, které bylo spojeno i s jinou významnou osobní událostí.

V případě Mirka se ale nejspíš dopouštím jistě nepřesnosti. Vlastně jsem ho viděl krátce před tím na zasedání redakční rady jednoho vojenského teoretického časopisu, kde on se stal právě novým členem tohoto poradního orgánu a já tu vedl jako redaktor rubriku sociologie mládeže. Zastavili jsme se poté na ulici a vedli nekonečnou rozpravu pravděpodobně proto, že jsme při jednání vyslovovali podobné nebo dokonce totožné postřehy či mínění. V tu dobu

měli ze zřejmých důvodů k sobě blíží lidé s blízkými názory, než aby je lákaly myšlenky protichůdné nebo dokonce diametrálně rozdílné. Ne vždy a zvláště ne v každé době se protivují, jak se obvykle říká spíše o manželských a mileneckých svazcích.

Co jsem si určitě hned uvědomil, když jsem po seznámení s Mirkem odcházel domů, že jsem potkal člověka, který je sice jen o pět let starší, ale o kterém se dalo a dodnes dá říct, že není jen vzdělaným člověkem, čímsi však o mnoho víc: je moudrý.

Kdysi jsem někde četl, že slova moudrost, moudrý ap. se vyskytují jen v češtině. Asi to nebude úplně pravda, blíží se tomu třeba anglické *wisdom*. Ale v každém případě to neznamená jen vzdělanost, dokonce ani encyklopedickou, ale především spojenou se životními zkušenostmi a s vysokou pravděpodobností i s charakterem. Obvykle se moudrost spojuje se stářím. Jenže Mirkovi tehdy na začátku šedesátých let bylo něco přes třicet, a tím spíš mě tento podstatný rys jeho osobnosti upoutal. Na jeho predikce vývoje situace jsem se od té doby mohl spolehnout, byl v odhadech nejen rozvážný, ale především prozíravý.

A tak jsme spolu s Mirkem a s dalšími blízkými přáteli prožili málem polovinu právě uplynulého dramatického dvacátého století, z nichž zvláště šedesátá léta měla pro nás neobyčejnou přitažlivost. Možná právě proto se o nich často mluví jako o *zlatých letech šedesátých*. Nebylo to přitom jen proto, že jsme byli mladí, nebyla to jenom doba Beatles, beatníků a hippies, ale prožívali jsme zvláště návštěvy významných osobností. Jen opravdu namátkou mohu zmínit pár jmen, které mně zůstaly v paměti – Steinbeck, Fischer, Sartre, Moreno, Ginsberg ...

Byla to doba, kdy si člověk připadal trapně, že nejen třeba nebyl na některé z přednášek těchto významných osobností, ale nepřečetl právě vyšlou zajímavou knihu, neviděl nový významný film, nenavštívil výbornou divadelní inscenaci nebo výtvarnou výstavu. Byla to léta, do kterých neuvěřitelně hluboko vsáкла kultura, až se vytvořilo zvláštní a neopakovatelné kulturní klima. Jistě svým způsobem suplovala kultura málo pohyblivou politiku, která se dynamicky začala rozvíjet teprve na sklonku této dekády v Pražském jaru a skončila tragicky.

Přesto jsme si v těchto letech uvědomili mnohé. Dochází mi to, když se znovu vracím ke své diplomové práci *Spory o kvalitativní demokracii u nás v třicátých letech* z roku 1961 a k dizertaci *K tvorbě společenského a vojenského zájmu*, kterou jsem napsal v roce 1969. Postupně jsme se blížili k přesnější podobě budoucího společenského uspořádání, zvláště vize občanské demokratické společnosti. A zároveň si musím přiznat, že bez pomoci Mirka bych tu druhou uvedenou práci těžko někdy úspěšně dokončil.

Ale přišla doba normalizace a v podstatě dosavadní okruh našich přátel se ocitl v těžko sdělitelných nesnázích, pokud je někdo sám neprožil. Je příznačné, že většina hledala uplatnění v zaměstnáních, pokud je vůbec někdo přijal, která měla určité kladné humánní rysy. Bylo proto příznačné, že Mirek začal pracovat v Ústavu sociálního lékařství a organizace zdravotnictví, a tím významně přispěl k tomu, aby i v podmínkách minulého režimu fungovalo naše zdravotnictví alespoň zčásti v souladu s evropským a světovým vývojem, a to zvláště pokud jde o vztah pacienta a lékaře.

Mirek se angažoval i jinde, v průmyslovém poradenství. A znovu je nutné uvést, že ho přitahovala zvláště humánní výroba, především farmaceutický průmysl. V rámci Státního plánu ekonomického výzkumu se stal hlavním konceptorem tzv. strategie a metodiky SEIMO. A opět tu převládl jím preferovaný společenský a sociální zájem. Název je spojením počátečním písmem Sociální Ekvifinalita (schopnost dosahovat cílů z různých východiskových stavů při preferenci sociálních vztahů), Participace (aktivní účasti lidí při každé činnosti, zvláště v rozhodovacích procesech), Interakce (snaha pěstovat dobré vzájemné vztahy mezi lidmi),

Motivace (nutnost kladně motivovat lidi jak k pracovní, tak i ke společenské činnosti) a Odolnost (tj. schopnost překonávat nejrůznější zátěžové situace při řízení a pracovní činnosti). Realizace této metodiky v desítkách pracovních organizací přispěla i za minulého režimu k vytváření lepších pracovních podmínek lidí.

Nemohu neuvést Mirkovu schopnost nejen pomáhat lidem, kteří se ocitli v nejrůznějších životních situacích a problémech, ale přivádět některé jednotlivce i na jiné myšlenky, usměrňovat je k jinému chování, než přemýšleli a jednali dosud. Ani po dvou desítkách let nedokážu zapomenout, když přiměl svého šéfa s nepříliš zářivou minulostí, aby navštívil pozoruhodný gruzínský film Pokání. Po skončení představení jsem pozoroval tohoto člověka, jak jím toto dílo otřásl. A nejen snad dočasně, ale i pod vlivem dalších podobných Mirkových aktivit i jinak začal řídit svěřený ústav a dokonce odvážně zaměstnávat i lidi, kteří v tu dobu jen těžko hledali uplatnění někde jinde.

Jenže po listopadu 1989 se tento ústav stejně jako mnoho jiných rozpadl, aby po určité době – což se stává právě nyní – byl alespoň v miniaturní podobě obnoven, protože se prokázala jeho společenská potřeba.

Mirek byl po listopadových událostech rehabilitován, povýšen do hodnosti plukovníka v záloze a stal se nejdříve poradcem ministra obrany pro sociální a humanitární věci a krátce poté ředitelem Vojenského ústavu sociálních výzkumů. Zde byly pod jeho vedením realizovány nejen desítky sociologických výzkumů a šetření, ale podílel se i aktivně na demokratické transformaci armády a zavádění moderní organizace ministerstva obrany.

Když tato jeho mise v armádě skončila, šel tam, kam ho to dlouho táhlo, učit na vysokou školu, na katedru veřejné politiky Fakulty sociálních věd Univerzity Karlovy. Brzy se tu stal nejen významným vysokoškolským učitelem, ale i úspěšným výzkumným pracovníkem. Z podnětu Rady pro sociální a ekonomickou strategii při Úřadu vlády tu bylo zřízeno Centrum pro sociální a ekonomickou strategii, s nímž začal spolupracovat. Prvním dílem, na kterém se podílel, byla *Vize rozvoje České republiky do roku 2015*, v níž zpracoval část týkající se zvláště vnější bezpečnosti České republiky. Významně také přispěl do právě dokončené rozsáhlé práce *Průvodce krajinou priorit pro Českou republiku*, a sice rozpracováním kapitoly Ústavněprávní a politický systém země, prostor pro účast veřejnosti na tvorbě politiky.

Mirek bral na sebe stále více povinností než měl, aniž by si připouštěl, že léta nejen ubíhají, ale i on sice pomalu, ale přece jen stárne. Pozoroval jsem na něm den ode dne patrnější vyčerpanost. On však na tempu práce neubíral. Přitom na soustředění výzkumného týmu se pravidelně pracovalo až do noci. Začal jsem mít nepříjemné tušení, že takový nápor vzhledem ke své sedmdesátce nemůže vydržet.

Nevydržel.

Mozková příhoda ho na čas vyřadila. Trochu zpočátku ztrácel i orientaci a hledal příčiny své nemoci jinde. Tehdy jsem, když jsem bral ve společné kanceláři jeho telefony, znovu a zjevně pochopil, co znamená nejen pro mne, ale i pro mnoho ostatních lidí. To prvotní zděšení, když jsem jim řekl, co se mu stalo. A poté pravidelně další nekonečné telefonáty, kdy se jeho přátelé i známí vyptávali, jak probíhá jeho nemoc, jestli něco nepotřebuje a kdy ho budou moci navštívit.

Naštěstí je nyní Mirek z nejhoršího venku. Už od něho dostáváme i nové podněty, vyjadřuje se k našim výzkumným pracím i záměrům, těšíme se, až se znovu vrátí, i když jsme si vědomi zálučnosti nemoci, která ho postihla.

Jako vždycky, když někoho blízkého postihne něco nemilého nebo dokonce ohrožujícího, teprve poté si člověk uvědomuje, co pro něho přítel, někdo z rodiny nebo jen známý znamená.

Dnes o Mirkově moudrosti vědí všichni, kdo se s ním přátelí nebo se třeba s ním jen náhodně seznámili. Ale ta moudrost je jen vrcholem jeho vzácných lidských a osobnostních rysů. Předně není v souvislosti s tím možné přehlédnout hloubku jeho analytického vhledu do rozsáhlého množství problémů a zároveň i schopnost syntetizovat poznatky a převést je do podoby, na jejichž základě lze efektivně rozhodovat i na těch nejvyšších rozhodovacích místech.

Nebylo by však spravedlivé zůstat jen u Mirkových intelektuálních předpokladů. Stejně hluboké jsou i jeho životní zkušenosti a nesčetné množství osobních i zprostředkovaných zážitků, kterými dokáže ilustrovat nebo i konfrontovat aktuálně probíhající děje.

Nakonec, ačkoliv by si tato vlastnost zasloužovala první místo v pořadí, je Mirkova schopnost vcítit se do problémů lidí, ochota pomoci jim, věnovat jim někdy až neuvěřitelné bohatství času, které mu poté chybí nejen pro vlastní rozsáhlejší syntetickou práci z oborů, které zvládl, ale i pro potřebný odpočinek. Těšíme se, až se vrátí, ale zároveň se nesmíme vzdát předsevzetí, že ho budeme muset přece jen trochu šetřit, když to zatím nikdy nedokázal sám.

PhDr. Antonín Rašek